

JOHN R. SEARLE

1932'de Denver, Colorado, Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan John Rogers Searle, Wisconsin Üniversitesi'nde başladığı lisans eğitimini Rhodes Bursu alarak gittiği Oxford Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Doktorasını da Oxford Üniversitesi'nden alan Searle akademik çalışmalarını 2019 yılına kadar Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley'de sürdürmüştür. Zihin felsefesi, dil felsefesi ve toplum felsefesi alanlarında çok etkili olmuş eserleri vardır. Önemli eserlerinden bazıları şunlardır: *Söz Edimleri* (1969); *Yönelimsellik* [Yakında Albaraka Yayınları'nda] (1983); *Akıllar, Beyinler ve Bilim* (1982); *Zihnin Yeniden Keşfi* (1992); *Toplumsal Gerçekliğin İnşası* (1995); *Rationality in Action* (2001).

DENİZ SARAÇ

Bir süre ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümü'nde eğitim alan Deniz Saraç, lisans eğitimini aynı üniversitenin Felsefe Bölümü'nde sürdürmektedir. Aynı zamanda Dağarcık Türkiye adlı e-dergide ontoloji, zihin felsefesi ve bilim felsefesi üzerine yazılar yazmaktadır. *Zihin* (2021) ilk çevirisidir.

Zihin

Kısa Bir Giriş

John R. Searle

Çeviri: Deniz Saraç

alBaraka
Yayınları

Dagmar için

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
Giriş Bu Kitabı Neden Yazdım	13
1. Bölüm Zihin Felsefesindeki Bir Düzine Sorun	19
2. Bölüm Materyalizme Yöneliş.....	49
3. Bölüm Materyalizme Karşı Argümanlar.....	87
4. Bölüm Bilinç, Birinci Kısım: Bilinç ve Zihin-Beden Sorunu	109
5. Bölüm Bilinç, İkinci Kısım: Bilincin Yapısı ve Nörobiyoloji .	133
6. Bölüm Yönelimsellik.....	155
7. Bölüm Zihinsel Nedensellik	185
8. Bölüm Özgür İrade.....	204
9. Bölüm Bilinçdışı ve Davranışın Açıklanması	222
10. Bölüm Algı.....	240
11. Bölüm Benlik.....	257
Sonsöz Felsefe ve Bilimsel Dünya Görüşü	275
NOTLAR	278
DİZİN	285
KİŞİ DİZİNİ	290

GİRİŞ

BU KİTABI NEDEN YAZDIM

Zihin felsefesi alanında son zamanlarda yayımlanmış bir yığın giriş kitabı var. Birçoğu günümüzde bu alandaki temel pozisyon ve argümanların az çok etraflı bir taramasını sunuyor. Hatta bazıları müthiş bir açıklık, dikkat, zekâ ve bilginlik ile yazılmış eserler. Öyleyse benim bu bolluğa başka bir kitap eklemekteki mazeretim ne olabilir? Elbette, bir konuda çok çalışmış herhangi bir filozofun başka birisinin bu konudaki yazılarından tatmin olması pek olası değildir ve sanıyorum ki ben bu açıdan tipik bir filozofum. Ancak fikir ayrılıklarımı ifade etmekteki olağan isteğimin yanında, beni zihin felsefesine genel bir giriş kitabı yazmaya iten daha baskın bir sebep de var. Neredeyse okuduğum her eser, zihinsel fenomenleri tasvir etmek için tarihsel olarak miras alınan aynı kategorileri, özellikle bilinci ve bu kategorilerle birlikte gelen, bilincin ve diğer zihinsel fenomenlerin birbiriyle ve dünyanın geri kalanıyla ne şekilde ilişkili olduklarına ilişkin belirli varsayımları kabul ediyor. İşte bu kategoriler ve kategorilerin ağır bir yük gibi taşıdığı varsayımlar hiç sorgulanmıyor ve bu da tartışmayı devam ettiriyor. Bu durumda bütün farklı pozisyonlar aynı yanlış varsayımlar üzerine kurulmuş oluyor. Bunun bir sonucu da zihin felsefesinin, çağdaş felsefi konular arasında, içerdiği bütün ünlü ve

etkili teorilerin yanlış olması bakımından özgün oluşudur. Bu teoriler ile kastettiğim, adında “izm” olan hemen her şey. Standart şekilde anlaşıldığı hâliyle düalizmden, hem töz düalizmi hem de nitelik düalizminden, materyalizmden, fizikselcilikten [*physicalism*], hesaplamacılıktan [*computationalism*], işlevselcilikten [*functionalism*], davranışçılıktan [*behaviourism*], epifenomenalizmden, bilişselcilikten [*cognitivism*], eleyicilikten [*eliminativism*], panpsizizmden, çift-yüzlülük teorisinden [*dual-aspect theory*] ve belirimcilikten [*emergentism*] bahsediyorum. Daha da üzücü olanı, bu teorilerin birçoğunun, özellikle düalizm ve materyalizmin doğru bir şey söylemeye çalışıyor oluşudur. Amaçlarımdan biri de hakikati, yanlışlığa yönelten dürtülerin arasından çekip gün yüzüne çıkarmaktır. Bu görevi, başta *Zihnin Yeniden Keşfi* olmak üzere diğer eserlerimde de yerine getirmeye çalıştım, ancak bu kitap bütün zihin felsefesine etraflı bir giriş yazma konusundaki tek girişimim.

Öyleyse mevzubahis varsayımlar nelerdir ve neden yanlışlardır? Şimdilik bunu size söyleyemem. Belli bir ön hazırlık yapmadan hızlı bir özet geçmek mümkün değil çünkü. Bu kitabın ilk yarısı büyük oranda bu varsayımları açığa çıkarmak ve onların üstesinden gelmekle ilgili. Bu varsayımları özetlemek zor, çünkü zihinsel fenomenleri tasvir etmek için tarafsız bir söz dağarcığına sahip değiliz henüz. Bu yüzden sizin deneyimlerinize başvurarak başlayacağım. Varsayalım ki bir masada oturuyor ve şu anki siyasi durum hakkında düşünüyorsunuz; Washington’da, Londra’da ve Paris’te ne olup bittiği hakkında. Dikkatinizi bu kitaba çevirip bu noktaya kadar okuyorsunuz. Şimdi bahsettiğim varsayımlar hakkında fikir sahibi olmanız için sol kolunuzu sağ elinizle çimdiklemeniz noktasında size telkinde bulunuyorum. Varsayalım ki bunu niyetli bir şekilde yapıyorsunuz. Başka bir deyişle, bu konudaki niyetinizin sağ elinizin sol kolunuzu çimdikleme hareketine neden olduğunu varsayıyoruz. Bu durumda hafif bir acı hissedeceksiniz. Bu acı az çok belirgin olan şu özelliklere sahiptir: Hissettiğiniz bu acı yalnızca bilinçli olarak deneyimlendiği sürece vardır, yani bir anlamda tamamen “öznel”dir, “nesnel” değil-

dir. Dahası, acının belirli, niteliksel bir hissi var. Yani bilinçli acının en az iki özelliği vardır: öznellik ve niteliksellik.

Bütün bunların kulağa oldukça masum, hatta sıkıcı gelmesini istiyorum. Buraya kadar üç tür bilinçli deneyime sahip oldunuz: bir şey hakkında düşünmek, niyetli bir şekilde bir şey yapmak ve bir duyumu hissetmek. Buradaki sorun ne? Şimdi etrafınızdaki nesnelere bakın; sandalyelere, masalara, evlere ve ağaçlara. Bu nesnelere hiçbir anlamda “öznel” değiller. Deneyimlenip deneyimlenmemelerinden tamamen bağımsız bir şekilde varlar. Dahası, bağımsız bir şekilde biliyoruz ki, tamamen atom fiziği tarafından tasvir edilen parçacıklardan ibaretler ve fiziksel bir parçacık olmanın niteliksel bir hissi yok, masa olmanın da öyle. Tüm bunlar dünyanın bizim deneyimlerimizden bağımsız olarak var olan kısımları. Deneyimlerimiz ile dünyanın deneyimlerimizden bağımsız olarak var olan kısımları arasındaki bu basit karşıtlık bir nitelendirmeye ihtiyaç duyuyor ve geleneksel söz dağarcığımızdaki en doğal nitelendirme, zihinsel olanla fiziksel ya da maddesel olan arasında bir ayrım olduğunu söylemek. Zihinsel olarak zihinsel olan [*mental qua mental*] fiziksel değil. Aynı şekilde fiziksel olarak fiziksel olan [*physical qua physical*] da zihinsel değil. İşte sorunların birçoğuna yol açan bu basit tasvirde başka bir şey değil ve bizim masum görünüşlü bu üç örneğimiz aslında en kötü sorunlardan üçünü örnekliyor. Nasıl olur da acınız gibi bilinçli deneyimler tamamen fiziksel parçacıklardan ibaret olan bir dünyada var olabilir ve nasıl olur da muhtemelen beyninizde olan bazı fiziksel parçacıklar zihinsel deneyimlere neden olabilir? (Bu sorun “zihin-beden sorunu” olarak adlandırılıyor.) Ancak bu soruna bir çözüm bulsak dahi düzluğe çıkmıyoruz, çünkü bir sonraki belirgin sorun da şu, nasıl oluyor da öznel ve hayali olup fiziksel olmayan zihinsel bilinç durumları fiziksel dünyada herhangi bir şeye neden olabiliyor? Nasıl oluyor da fiziksel dünyanın parçası olmayan niyetiniz kolunuzun hareketine neden olabiliyor? (Bu sorun “zihinsel nedensellik sorunu” olarak adlandırılıyor.) Son olarak siyasetle alakalı düşünceleriniz üçüncü zorlu sorunu gözler

önüne seriyor. Nasıl oluyor da muhtemelen kafanızın içinde olan düşünceleriniz uzaktaki nesnelere ve durumlara gönderimde bulunup onlar hakkında olabiliyor? Örneğin Washington'da, Londra'da veya Paris'te gelişen siyasi olaylar hakkında (bu sorun "yönelimsellik sorunu" olarak adlandırılıyor, burada "yönelimsellik" zihnin yönlendiğini veya hakkındalığını ifade ediyor).

Bizim masum deneyimlerimiz bir tasvire davetiye çıkarmıştı ve "zihinsel" ve "fiziksel" sözcüklerini içeren geleneksel dağarcığımıza karşı koymak epey zor. Bu geleneksel dağarcık, zihinsel ve fizikselin karşılıklı bir şekilde dışlayıcı olduğunu varsayıyor ve bu varsayım binlerce kitabın yazılmasına sebep olan çözülmez sorunlar ortaya çıkarıyor. Zihinsel olanın gerçekliğini ve indirgenemezliğini kabul edenler genellikle kendilerini düalist olarak görüyor. Ancak diğerlerine göre, zihinsel olanı gerçekliğin indirgenemez bir bileşeni olarak kabul etmek bilimsel dünya görüşüyle ters düşüyor, bundan dolayı böylesi bir zihinsel gerçekliğin varlığını reddediyorlar. Onun ya maddesel olana tamamen indirgenebileceğini ya da tamamen elenebileceğini düşünüyorlar. Kendilerini genellikle materyalist olarak görüyorlar. Ben iki tarafın da aynı hatayı yaptığını düşünüyorum.

Dağarcığın ve varsayımların üstesinden gelmeye ve bunu yaparak geleneksel sorunları çözmeye veya ortadan kaldırmaya çalışacağım. Ancak bunu başarısak konumuz, yani zihin felsefesi, son bulmayacak, daha da ilginç hâle gelecek. İşte bu da bu kitabı yazmak istememdeki ikinci sebep. Bu konudaki genel giriş kitapların birçoğu, yalnızca Büyük Sorular hakkında. Asıl olarak zihin-beden problemine odaklanıyorlar ve zihinsel nedensellik sorununa bir miktar, yönelimsellik sorununa da daha az bir miktar ilgi gösteriyorlar. Ben bunların zihin felsefesindeki yegâne ilginç sorular olduğunu düşünmüyorum. Büyük sorular aradan çıktıktan sonra daha ilginç ve ihmal edilmiş birtakım sorulara cevap verebiliriz: [Bilinç] Ayrıntılı olarak nasıl işliyor?